

УДК 34.01

РОЗВИТОК ЕТИЧНОЇ ТА ЕСТЕТИЧНОЇ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Котелюх М.О.

Харківський національний університет внутрішніх справ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-27>

У статті проведено аналіз моральної та естетичної складової професіоналізму поліцейського. Автором проаналізовано їх зміст, визначено основні особливості, елементи. У дослідженні визначено конкретні заходи щодо розвитку зазначених складових. Окремі заходи були запропоновані автором для курсантів (слухачів) ЗВО МВС України з огляду на специфіку служби та навчання. Автором загострене питання необхідності подальших наукових розробок в обраній темі.

Ключові слова: професіоналізм поліцейського, моральність поліцейського, моральний вибір, естетична культура поліцейського, заходи у ході виховання моральної та естетичної свідомості.

Постановка проблеми. У сучасних умовах поліції, здатних якісно виконувати покладені на поліцейських посадові обов'язки, необхідно приділяти значну увагу проблемам етичного та естетичного виховання, моральним принципам поліцейського, які відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності та законної діяльності поліції, формують рівень довіри громади до поліцейських, забезпечують підтримання належного рівня патріотизму, самопожертви та відданості Вітчизні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема етичного та естетичного виховання особистості в цілому та поліцейського зокрема присвячені роботи провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме Лапшиної В.Л., Подольської О.О., Старилова Ю.М., Лозового В.А.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу досліджень провідних науковців та авторського бачення сутності окресленої проблеми провести аналіз моральної та естетичної складової професіоналізму поліцейського, проаналізовано їх зміст, визначено основні особливості, елементи та визначено конкретні заходи щодо розвитку у поліцейських зазначених складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми моральної складової поліцейських, тобто недотримання або незнання професійної етики, в сучасних умовах визначає зовнішні негативні характеристики поліції загалом і кожного поліцейського зокрема та зумовлює появу таких негативних явищ, як корупція, професійна некомпетентність, зловживання службовим становищем, порушення прав та законних інтересів громадян тощо. Водночас важливою складовою професійної підготовки поліцейських виступає естетика, що відіграє важливу роль у належному сприйнятті тих подій та явищ, з якими щоденно стикаються поліцейські під час виконання службових обов'язків.

Досить часто через професійну неспроможність, черствість та моральну розбещеність окремих працівників, неправильну практику розкриття злочинів та досягнення позитивних результатів будь-якими методами в Національній поліції продовжують мати місце непоодинокі випадки перевищення влади та службових повноважень, фізичного насильства, знущання та тортур над особою, яка затримана чи підозрюється у скоєнні злочинів чи правопорушень.

Найчастіше саме через неспроможність працівників поліції професійно виконувати свої завдання та функції, населення країни не довіряє державній владі, що є, відверто кажучи, «міною сповільненої дії».

Говорячи про професіоналізм поліцейського, хочеться наголосити на тому, що єдиного погляду на цей феномен у правовій теорії та практиці не існує і донині. Так, О. Подольська визначає професіоналізм як сукупність знань, умінь, навичок, що дають можливість виконувати відповідні професійні функції [3, с. 160]. Ю. Старілов розглядає професіоналізм державних службовців як принцип державної служби. Він пише: «розглядуваний принцип полягає, по-перше, у тому, що державний службовець виконує посадові обов'язки на професійній основі» [5, с. 220].

На думку В. Лапшиної, професіоналізм слід тлумачити «не лише як високий рівень знань, умінь та результатів дій, а й певну систему організації свідомості» [2, с. 60].

Тобто професіоналізм розглядається як система особистісних цінностей індивіда, в тому числі високоморальних, завдяки яким він реалізує свої професійні знання, уміння та навички.

Але фундаментом «системи організації свідомості» завжди була і є мораль як найважливіша частина світогляду людини, що визначає її уявлення про добро і зло, належну і неправильну поведінку в тих чи інших ситуаціях. В останні роки все більш чітко оформлення отримує ідея пріоритетного розвитку відомчої поліцейської етики як теоретичного базису високоморальної поведінки особистості [1, с. 8].

Найчастіше саме моральність поліцейського, тобто дотримання ним норм моралі, визначає напрями його поведінки. До поліцейського висувається ряд моральних вимог, яким він має відповідати та постійно вдосконалювати їх в собі. Це гуманність, терпимість, справедливість, почуття обов'язку, сміливість, мужність, витримка, чесність, патріотизм [4, с. 16].

Прийняття того чи іншого рішення поліцейським завжди супроводжується моральним вибором. «Технологію» цього феномену можна сформулювати наступним чином: першою передумовою морального вибору є здатність оцінювати. Також у ситуації морального вибору завжди є внутрішнє відчуття, яке полягає у вчиненні не так, як лю-

дині в цей час буде комфортно, а навіть всупереч цьому. Що в кінцевому результаті викликає дискомфорт і потребує певних зусиль над собою.

Також моральний вибір завжди пов'язаний з відмовою від суто власних задоволень заради того, щоб зберегти моральну гідність.

У ході формування професіоналізму на рівні організації свідомості поряд з моральним доречно виділити естетичне виховання майбутніх поліцейських, яке формує їхнє ставлення до себе, інших людей, предметів, явищ та до обраної справи. Метою естетичного виховання є високий рівень естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння навколишньої дійсності [6, с. 202]. Естетична культура поліцейського, виходячи з особливостей професійної діяльності, складається з наступних елементів:

1) культура мови та розвиток мовних (ораторських) здібностей, яка полягає у вільному володінні державною мовою, не вживанні слів-паразитів, нецензурної лексики, моделювання своєї мови, тону розмови залежно від особи, з якою відбувається спілкування, при цьому поліцейський не має порушувати честі та гідності такої особи;

2) культура зовнішнього вигляду під час несення служби чи у вільний час, а саме носіння форменого однострою, зброї, спеціальних засобів, постійна охайність, є надзвичайно важливими для поліцейського, адже за зовнішнім виглядом окремих осіб у населення формується уявлення про Національну поліцію в цілому;

3) культура виконання службових обов'язків та проведення дозвілля, яка полягає у високому рівні дисципліни і організованості, належній організації робочого місця, проведенні тих чи інших дій, передбачених законом, складанні документів, ставленні до посадових обов'язків, керівництва, підлеглих та осіб, стосунки з якими виникають внаслідок виконання поліцейським своїх обов'язків, законності та ефективності діяльності поліцейського у робочий час та у належному рівні культури при проведенні вільного часу в тих чи інших місцях (парках, закладах громадського харчування, транспорті тощо).

Безперечно, система моральних та естетичних координат закладається насамперед у родині. Складність полягає в тому, що до ЗВО МВС України потрапляють особи з вже сформованими на певному рівні родиною, шкільним колективом, оточенням цінностями. Тому в процесі соціалізації навчальний заклад має не тільки вибудувати систему цінностей задля того, щоб прищепити необхідні поведінкові норми, які б відображали належні поліцейському якості, а й дуже часто перебудувати хибні цінності, що були закладені в силу різних чинників. Саме це в кінцевому результаті може допомогти засвоїти систему цінностей, яка визначає поведінку персоналу Національної поліції України, головним завданням якої є боротьба зі злочинністю, а також надання різного роду послуг населенню, які відповідають профілю поліцейської професійної діяльності.

Звичайно, поліція, як інструмент підтримання правопорядку в суспільстві, не може бути кращою від самого населення та влади, оскільки вона є вихідцем з цього суспільства. Вона не може бути вище за ту «шкалу» моральних цінностей і того варіанту морального вибору, який масово тиражують й відтворюють можновладці, але по-

ліцейські (якщо вони хочуть мати авторитет і довіру населення та зберегти його в майбутньому) повинні наполегливо працювати над собою, поступово та неухильно піднімаючи свій моральний рівень і в такий спосіб привчаючи громадян до законослухняної поведінки. Хто як не поліцейські будуть очолювати такого роду рух?

Маючи досить вагомні історичні традиції негативного сприйняття громадянами влади та її органів (у т. ч. колишньої міліції), ми поки що не змогли їх повністю подолати. Більш того, політична криза, що породжує регіональний сепаратизм та економічну нестабільність, продовжує невпинно руйнувати зусилля з формування гуманістичної моральної свідомості поліцейського.

З огляду на викладене, автор доходить такого висновку: найважливішою складовою образу майбутнього поліцейського повинна стати його моральна та естетична свідомість разом із професійною освітою та професійним досвідом. Водночас для формування і підтримання такої свідомості доцільно було б вжити такі заходи у ході виховання моральної та естетичної свідомості:

– щокварталу розглядати стан морально-естетичної складової в закріплених за відповідними керівниками підрозділах, вживати заходи щодо посилення контролю проведеною роботою у цих напрямках, а також відповідальності за невиконання;

– з метою підвищення мотивації до підтримання високих морально-естетичних якостей запровадити проведення відповідних конкурсів серед особового складу Національної поліції, де окремо оцінювати естетичну та моральну складову, заходів мистецького спрямування (літературні, музичні та інші творчі конкурси, вистави, експозиції тощо);

– регулярно на зборах особового складу підрозділів вносити питання про заохочення та осуд окремих працівників, стан морально-естетичного розвитку працівників та обговорювати реальні заходи щодо підтримання та вдосконалення такого розвитку;

– проводити окремі заняття з особовим складом щодо нетерпимості до нецензурної лайки, повазі до підлеглих і керівництва, розміщувати відповідні стенди, дошки пошани, «куточки творчості працівників» в підрозділах поліції;

– проводити регулярні зустрічі працівників з творчими особистостями (поетами, художниками тощо), співробітниками архівів і музеїв;

– посилювати роботу у національно-патріотичній сфері, розміщувати у підрозділах поліції відповідні матеріали, «сторінки пам'яті», історичні відомості та довідки, у тому числі щодо історії відділу поліції, видатних працівників тощо.

Окремо можна виділити заходи щодо роботи з курсантами (слухачами) ЗВО МВС України. На думку автора, зазначена категорія потребує особливої уваги у період навчання, зокрема щодо підтримання моральної та естетичної культури. У ЗВО МВС України, окрім тієї роботи, що нині активно проводиться з курсантами (слухачами), доцільно було б додатково вжити наступні заходи щодо підтримання високого рівня моральної та естетичної культури:

– проводити регулярні зустрічі курсантів (слухачів) з ветеранами МВС, на яких останні мали б змогу передати свій багаторічний досвід служби у правоохоронних органах;

– посилити роботу щодо недопущення вживання ненормативної лексики, лайки та відповідальності за порушення цих вимог;

– забезпечити вивчення курсантами (слухачами) на рівні факультативних занять дисципліни «Професійна етика та естетика поліцейського».

Висновки. Переосмислення проблеми важливості моральної та естетичної складової працівника поліції – це крок на шляху до реалістичного погляду на себе. Тільки так поліція бачитиме свій

справжній, а не політично заангажований образ, а реальні реформи у поліцейському відомстві значно прискоряться на благо українського народу та Української держави.

Таким чином, справжнім фахівцем своєї справи може стати лише той, хто оцінює свої дії не лише з точки зору державного закону, а й внутрішнього закону совісті та честі. Саме тому автором загострене питання необхідності подальших наукових розробок в обраній темі.

Список літератури:

1. IASP. Ethics Training in Law Enforcement. 1999. URL: <http://www.theiasp.org/pubinfo/ethicstraining.html>.
2. Лапшина В.Л. До питання про сутність феномену професіоналізму правоохоронця // Становлення, розвиток відомчої освіти та науки, основні напрямки удосконалення підготовки кадрів органів внутрішніх справ України: Матеріали наук.-практ. конф. – Х.: Університет внутрішніх справ, 2000. – С. 60-66.
3. Подольская Е.А. Ценностные ориентации и проблема активной личности. – Х.: Основа, 1991. – 162 с.
4. Профессиональная этика сотрудников правоохранительных органов: Учебное пособие / Под ред. Г.В. Дубова и А.В. Опалева. – 2-е изд. – М., 2000. – С. 16-17.
5. Стариков Ю.Н. Службное право. – М.: Изд-во БЕК, 1996. – 698 с.
6. Эстетика: Учебное пособие / Под ред. проф. В.А. Лозового. – Сумы: Издательство «Университетская книга», 1999. – 302 с.

Котелюх Н.А.

Харьковский национальный университет внутренних дел

РАЗВИТИЕ ЭТИЧЕСКОЙ И ЭСТЕТИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩИХ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА ПОЛИЦЕЙСКИХ

Аннотация

В статье проведен анализ нравственной и эстетической составляющей профессионализма полицейского. Автором проанализированы их содержание, определены основные особенности, элементы. В исследовании определены конкретные меры по развитию указанных составляющих. Отдельные мероприятия были предложены автором для курсантов (слушателей) ЗВО МВД Украины с учетом специфики службы и обучения. Автором заострен вопрос о необходимости дальнейших научных разработок в выбранной теме.

Ключевые слова: профессионализм полицейского, нравственность полицейского, моральный выбор, эстетическая культура полицейского, мероприятия в ходе воспитания нравственной и эстетической сознания.

Kotelyukh N.A.

Kharkiv National University of Internal Affairs

DEVELOPMENT OF ETHICAL AND AESTICAL COMPOSITIONS OF PROFESSIONALISM OF POLICE OFFICERS

Summary

The article analyzes the moral and aesthetic component of the professionalism of a policeman. The author analyzes their content, identifies the main features, elements. The study identifies concrete measures for the development of these components. Some measures were proposed by the author for cadets (listeners) of the universities of Ministry of Internal Affairs of Ukraine with regard to the specifics of the service and training. The author sharpened the issue of the need for further scientific developments in the chosen topic.

Keywords: police professionalism, police morale, moral choice, aesthetic culture of a policeman, steps in the education of moral and aesthetic consciousness.